

Zorg- en adviesteams (ZAT's) en passend onderwijs

Landelijk steunpunt ZAT

Nederlands Jeugdinstituut
ZAT infolijn t (030) 230 65 64
e infozat@nji.nl
i www.zat.nl

Passend onderwijs beoogt dat scholen een passend aanbod aan onderwijs(zorg) kunnen doen voor elk kind dat bij de school wordt aangemeld of daar staat ingeschreven, het liefst zo thuisnabij als mogelijk is. Wanneer de school dat niet zelf kan bieden moet de school op zoek naar andere partners om dat passende aanbod wel te kunnen doen. Dat betekent dat scholen meer moeten gaan samenwerken. Primair onderwijs en voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs gaan op regionaal niveau nauwere banden aan om voor elk kind passend onderwijs te kunnen bieden. Wanneer scholen ook met (jeugd)zorgpartners nauwere samenwerking realiseren kan voor nog meer leerlingen een thuisnabij passend onderwijs-zorgarrangement geboden worden. In het realiseren van die samenwerking met (jeugd)zorgpartners en in het zo nodig voorbereiden van de integrale indicatiestelling daarvoor is het ZAT onmisbaar.

Passend onderwijs richt zich op alle kinderen. Het beoogt voor alle kinderen en jongeren tot 23 jaar zo thuisnabij mogelijk zodanig onderwijs en begeleiding te bieden dat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen. Toch gaat de aandacht in het bijzonder uit naar de leerlingen die (aanzienlijke) extra zorg nodig hebben om schoolnabij onderwijs te kunnen volgen. Want juist voor die groep ligt er de uitdaging om in de samenwerking met andere scholen en met (jeugd)zorginstellingen meer te kunnen bieden dan in de huidige situatie gebeurt. Om ook deze groep thuisnabij een passend onderwijs-zorgarrangement te kunnen bieden zullen bestaande belemmeringen weggenomen moeten worden, de zorg en de zorgstructuren versterkt moeten worden en nieuwe structuren en samenwerkingsrelaties gecreëerd moeten worden. Vanaf de zorg in de klas tot en met de zorg van speciaal-onderwijs-scholen en jeugdzorginstellingen zijn kwalitatieve verbeteringen en echte samenwerkingsinitiatieven nodig.

Op veel plaatsen wordt door de scholen en samenwerkingsverbanden in het primair onderwijs al langere tijd gewerkt aan versterking van de zorg in de scholen en op bovenschools niveau. Vaak is door het samenwerkingsverband ook structurele samenwerking tot stand gebracht met voor de school externe zorgpartners, zoals de jeugdgezondheidszorg, het schoolmaatschappelijk werk, bureau jeugdzorg, de REC's, de leerplichtambtenaar, de politie en andere partijen. Deze partners werken samen in zorgteams en zorg- en adviesteams / ZAT's.

Zorg- en adviesteams (ZAT's) zijn multidisciplinaire teams, waarin instellingen die zorg en ondersteuning bieden aan jeugdigen en hun ouders, aansluiten bij de zorg die door scholen wordt geboden. In het primair onderwijs zijn de ZAT's meestal bovenschools georganiseerd, aansluitend bij de zorg van de WSNS-verbanden. Inmiddels functioneren er in 60% van de samenwerkingsverbanden WSNS ZAT's. Daarnaast kennen scholen in het primair onderwijs vaak een zorgteam op schoolniveau voor snelle beoordeling en hulp bij minder complexe problemen. Naar schatting 46% van de basisscholen heeft inmiddels zo'n zorgteam. Het kabinet streeft naar een 100% landelijke dekking van ZAT's rond het PO, VO en MBO. De ZAT's en zorgteams zorgen voor een snelle aansluiting van het lokale (jeugd)zorgaanbod bij de plaats waar vroegtijdig, snel en goed gesignaleerd kan worden of zich belemmeringen voordoen in de ontwikkeling van kinderen, namelijk scholen. ZAT's bieden hoogwaardige multidisciplinaire probleemtaxatie, diagnostiek en voorbereiding van (integrale) indicatiestelling voor en toeleiding naar jeugdzorg en speciaal onderwijs. ZAT's leveren al meerdere jaren bijdragen aan al deze taken. En zeker wanneer de resultaten van het landelijke kwaliteitsprogramma voor ZAT's geïmplementeerd zullen gaan worden zullen de kwaliteit van de ZAT's en de daarmee te behalen resultaten alleen nog maar toenemen.

In het invoeringsplan Passend onderwijs van de minister van 5 december 2007 worden acht uitgangspunten geformuleerd voor de inrichting van passend onderwijs:

1. Het kind moet centraal staan; het onderwijs moet zich aanpassen op de behoeften van het kind.
2. Sommige kinderen kunnen beter onderwijs volgen in een speciale school of voorziening; dit vraagt om een goed regionaal continuüm van onderwijs- en tussenvoorzieningen.
3. De kwaliteit van de onderwijsvoorzieningen moet goed zijn.
4. Passend onderwijs moet in de klas gerealiseerd worden; daarom moet de positie van leraren versterkt worden.
5. Een deel van de leerlingen heeft ook zorg buiten het onderwijs nodig; de school moet er daarom op kunnen rekenen dat maatschappelijk werk en jeugdzorg de problemen in het gezin aanpakken. Het onderwijs in de school moet daarom aansluiten op de zorg die vanuit instellingen voor jeugdzorg en vanuit de AWBZ-zorg wordt gegeven.
6. Indicatiestelling moet handelingsgericht zijn: wat willen we met deze leerling bereiken in het onderwijs en wat is daarvoor nodig? Dubbelingen in indicaties moeten afgebouwd worden in samenwerking met de zorg buiten het onderwijs.
7. Voor zowel de huidige middelen voor zorgleerlingen als de middelen die beschikbaar komen voor de uitwerking van Passend onderwijs geldt dat deze zoveel mogelijk in het primaire onderwijsproces moeten worden ingezet: handen in de klas!
8. De uitgaven voor extra zorg (op de Rijksbegroting) moeten beheersbaar zijn. Voor de veranderingen die noodzakelijk zijn om Passend onderwijs te realiseren worden extra middelen beschikbaar gesteld.

Vanuit deze uitgangspunten worden speerpunten geformuleerd voor het werken aan passend onderwijs:

- ◆ Kwaliteitsverbetering van het onderwijs.
- ◆ Scholen gaan samenwerken in regionale netwerken. De samenwerkingsverbanden in het primair- en in het voortgezet onderwijs maken onderling en met de REC's afspraken over de inrichting van één loket voor zorgtoewijzing en over het onderwijscontinuüm waarbinnen voor alle leerlingen een passend onderwijszorgaanbod kan worden geboden.
- ◆ Inrichten van één loket voor zorgtoewijzing. De drie belangrijkste functies van het loket zijn:
 - Handelingsgerichte toewijzing van extra ondersteuning, uitgaande van wat een leerling nog wel kan.
 - Eén loket voor de indicatiestelling binnen het onderwijs; de ZAT's zullen in de praktijk een belangrijke toeleidende functie hebben tot dit regionale loket. Met de informatie die de verschillende partijen in het ZAT inbrengen kan op een relatief eenvoudige manier de benodigde informatie voor een indicatiestelling bij het regionale loket worden aangeleverd.
 - Het loket en de ZAT's zijn verantwoordelijk voor de afstemming van de indicatiestelling met de jeugd- en AWBZ-zorg.

Naast het belang van ZAT's voor de afstemming en samenwerking tussen onderwijs en (jeugd)zorg om kinderen sneller, beter en afgestemde zorg te kunnen bieden en het belang van ZAT's voor (de voorbereiding van) integraal indiceren voor onderwijs en jeugdzorg is het ZAT op nog drie andere punten van belang voor passend onderwijs.

Het eerste is dat het ZAT een goede afstemming garandeert met het centrum voor jeugd en gezin (CJG), waardoor de inzet van lokale zorg en opvoedingsondersteuning snel geactiveerd kan worden, en met de veiligheidsnetwerken.

Daarnaast zal het ZAT zijn aangesloten op de Verwijsindex, zodat coördinatie van zorg en vroegtijdige signalering nog beter gestalte kunnen krijgen.

Maar voorts is het ZAT bij uitstek de plek waar aanzetten gegeven en afspraken gemaakt kunnen worden over verdergaande vormen van samenwerking van (jeugd)zorg en onderwijs in gecombineerde programma's. Daarmee kunnen belangrijke bijdragen geleverd worden aan het handelingsrepertoire van scholen, met name ten behoeve van gedragsmoeilijke leerlingen. Dit kunnen onderwijszorgprogramma's zijn waarin lokale zorgpartners met het onderwijs samenwerken. Dan kan bijvoorbeeld gedacht worden aan programma's die ondersteuning bieden aan ouders bij de opvoeding van hun kinderen of voor jongeren om hun sociale vaardigheden te verbeteren. Maar ook om onderwijszorgprogramma's waarin instellingen voor geïndiceerde jeugdzorg samenwerken met het regulier en speciaal onderwijs om maatwerk te bieden voor (groepen) leerlingen. Bijvoorbeeld programma's voor gedragsmoeilijke leerlingen in het regulier onderwijs, of voor de zogenaamde ZMOLK-ers; kinderen die een te laag IQ hebben voor REC 4, maar te gedragsmoeilijk zijn voor REC 3. Ook ligt het voor de hand tot een sterkere integratie te komen van bestaande samenwerkingsprogramma's van jeugdzorg en

onderwijs, zoals Herstart, op de Rails en Rebound en deze ook (meer) toegankelijk te maken voor leerlingen in het primair onderwijs. Deze gecombineerde programma's kunnen aangeboden worden in scholen voor regulier onderwijs, speciaal onderwijs of binnen passend onderwijs te verwachten 'tussenvoorzieningen'. Waar het om draait is dat er daadwerkelijk wordt samengewerkt in programma's voor leerlingen; niet alleen meer, maar ook andere handen in de klas. Een leerkracht en een groepsleider uit de jeugdzorg, die samen een groep gedragsmoeilijke leerlingen 4 ochtenden per week onderwijs en begeleiding bieden; dat is het soort samenwerking waar je dan aan kunt denken. Om dit alles te realiseren is het noodzakelijk dat onderwijs en gemeenten samen afspraken maken over passend onderwijs en passende zorg voor elk kind. De lokale educatieve agenda biedt hiervoor zeer goede mogelijkheden.